

НАЙДЖЕЛ ЛАТТА

ЯК ПЕРЕЖИТИ ПІДЛІТКОВИЙ ВІК ДИТИНИ І НЕ ЗБОЖЕВОЛІТИ

**МУДРІСТЬ ВІД БАТЬКА,
ЯКОМУ ВДАЛОСЯ**

*Переклала з англійської
Наталія Валецька*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2025

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

Зміст

<i>Передмова</i>	Найбрутальніша 13-річна дівчинка у світі	7
<i>Вступ</i>	Грабіжники банку і рибка	13

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗАЛІЗОБЕТОННІ СТРУКТУРИ

1	Структура перша. Урок ампутації	21
2	Структура друга. О дивний пубертат	24
3	Структура третя. Скажений Дядько Джек	33
4	Структура четверта. Підлітковий мозок... нецілий горіх	39
5	Структура п'ята. Зброя масового розхитування	54
6	Структура шоста. Танк — це завжди танк	64
7	Структура сьома. Хлопці-підлітки та розквіт неандертальців	67
8	Структура восьма. Стервозна фізика дівчачого всесвіту	83
9	Структура дев'ята. Системне мислення — коліщата в коліщатах коліщат	93
10	Структура десята. Залізобетонні структури: вибране	97

ЧАСТИНА ДРУГА

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ

11	Чому стільки галасу довкола принципів?	103
12	Базові принципи	109
13	Як використовувати принципи. Патрик і галас	127

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ПРОСТІ ПЛАНИ

14	Прості плани, цвинтарі слонів і три корисні запитання	135
15	Інструменти	147
16	Слово на літеру «п»	157
17	Драбина неминучої долі	166
18	Спрощуємо планування вечірок	174
19	Якщо вони вас ненавидять, бомбардуйте нишком	178

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ЗВОДИМО ВСЕ ДОКУПИ

20	Ви психотерапевт своєї сім'ї	185
21	Прірва (безодня!) між поколіннями. Підліткова культура, покоління відмінності, батьківські страхи	188
22	Злюкоград. Злі хлопчачи, мами й сини, нестача спілкування	196
23	Дівчинка, яка хотіла ворожити на таро. Злі дівчата, шкільні проблеми, недоречні жарти, суперечливі бажання	205
24	Містер Нездаць. Лінії діти, розгубленість, наркотики	214
25	Сучинці. Розлючені дівчата, грубість, безпорадні батьки, розгубленість	224
26	Тім-біда. Знесений дах, проблеми з поліцією, погрози, серйозний конфлікт удома	233
27	Депресія, суїцид і порізи папером. Депресія, суїцидальні думки, самоушкодження	249
28	Тобі й плем'я волохатих жінок. Злі хлопчачи, матері-одиначки, непослух, жорстка позиція	260
29	Зводимо все до купи: покрокова інструкція	270

ЧАСТИНА П'ЯТА

КІНЕЦЬ СВІТУ

30	Принципи й попки	277
----	------------------	-----

Найбрутальніша 13-річна дівчинка у світі

Коли я увійшов до кабінету, вона навіть не підвела очей — лише смикала нитку, що стирчала з крісла. Уранці та нитка ще трималася пришитю, але зараз було очевидно — вона стирчить. Ця дівчинка вміла показати світові, що так, як вона захоче — це найкращий варіант розвитку подій, точніше, *єдиний*. Якщо вона вирішила, що нитка має стирчати, значить, вона має стирчати. А якщо вам бракує розуму погодитися, вона діставатиме вас, доки ви пристанете на її варіант.

У мій кабінет дівчинка прийшла через звинувачення у побитті за обтяжливих обставин. На автостоянці супермаркету вона підійшла до старшої жінки та наказала їй вийти з машини. Жінка відмовилася, тож дівчинка витягла її з авто, скрутила та почала гамселити.

Як мило.

Що дивно, у поліційному рапорті було сказано, що коли все відбувалося — скручування та побиття, — до них підійшов охоронець і запитав жіночку, чи знає вона юну панну. У паузах між ударами старша леді повідомила, що ні, не знає. Охоронцю ще рости й рости до Шерлока Голмса.

Тож панночку арештували та кинули в камеру, а потім передали місцевим соціальним працівникам. Кілька днів на тижень я приходив в офіс після обіду на зустрічі з дітьми та їхніми батьками, і цей згусточок радості потрапив до мого списку. Коли я запитав соціальних працівників, що з нею робити, вони

лише знизали плечима. Що ж. Ця мала здатна витиснути знизування навіть з найнезворушніших плечей.

Отже, я заходжу в кабінет і, мушу зізнатися, знемагаю від цікавості. Такі діти провокують у мені допитливість, бо я хочу знати, чим вони схожі. Я одразу помітив, що юна істота біситься, — не лише з того, як уміло вона працювала з меблевою оббивкою, а й із темно-сірих грозових хмар, що висіли над її головою. Дівчинка так казилася, що мала власні метеорологічні умови. Літакам не рекомендовано залітати на її територію через турбулентність.

На ній були вигорілі потерті джинси низької посадки, модні серед підлітків, і чорний худі адідас. На ногах — яскраво-червоні кросівки. Я спіймав себе на думці, що з якогось дива згадав про клоуна Красті.

Я сів навпроти, і вона зробила типову для підлітків міну — «я тебе не бачу» — коли ми обоє знаємо, що вона мене бачить, але хоче дати зрозуміти, що я не достойний і поруху її зіниць. Так ми сиділи з хвилину, і я фізично відчував хвилі ворожості. Вона була мов злющий рій бджіл, чомусь схожий на 13-річну дівчинку.

По кількох хвилинах мовчанки — я дозволив їм тривати достатньо довго, щоб вона зрозуміла, що мені норм, — я розтулив рота:

— То як...

І тут *бдзинь!* Вона підіймає погляд — а там чиста лють.

У джунглях Південної Америки живе маленька жовта жабка *Phyllobates terribilis*, або листолаз жахливий. Виділення її шкіри такі отруйні, що однією особиною можна вбити сімох людей. Діти та собаки вмирали після того, як пили з водойми, куди ця жаба зловмисно занурила однеїньку перетинчасту лапку.

У ту мить її очі були як та жаба.

— *Иди в сраку, чувак,* — харкнула вона на мене. — Я з *тобою* не розмовлятиму. Ти найбридкіший мужик у всьому сраному світі.

Гм.

Завдяки серйозній психологічній підготовці я спромігся одразу збагнути те, що мирне населення (непсихологи, як оце ви)

могло прогавити: дівчинці я не сподобався. Я знав: вона розраховує, що вибила мене із сідла і я вибіжу з кабінету в сльозах. А от вона мені одразу сподобалася. Як не імпонувати людині, спроможній на таку грубість ще до того, як ти вимовиш бодай слово. Дорослі люблять іноді погруб'янити, але мало кому це вдається аж так жовчно. Якби та мала була ще прямолінійніша, вона вистрелила б у мене.

Певна річ, мене її випадки не образили і не збентежили. По-перше, я маю низку залізобетонних структур, які допомагають мені тлумачити підліткову грубість. Про них ми поговоримо пізніше. По-друге, якимось чином засидівся в мережі та дізнався, що у світі є щонайменше троє людей, огидніших за мене: якийсь мужик у Східній Європі, бридкий фермер із Кентакі та жінка з Бристоля, здатна налякати навіть сліпу людину. Якби мала назвала мене четвертим за огидністю чуваком у світі, я бодай моргнув би, але вона цього не зробила. Сказала, що я *найогидніший*, і це було її великою помилкою. Не підготувалася.

Добру частину останніх двадцяти років я провів у роботі з найрізноманітнішими підлітками. За цей час як мене тільки не називали. З мене глумилися найкращі. Я бачив такі глибокі закочування очей, що вистачило б облетіти земну кулю. Так я засвоїв кілька лайфхаків цієї гри. І хай оця була найбрутальнішою 13-річною дівчинкою з усіх, кого я знаю, — ба навіть найбрутальнішою у світі, — я з таким уже стикався.

Тому я не розплакався і не вибіг з кабінету. А лише нахилився вперед, сидючи у кріслі, й усміхнувся.

— А знаєш, — сказав я, — дуже кумедно, що ти про це заговорила. Бо я колись був казково красивим чоловіком, але щось із того не було жодної користі. Тож я звернувся до свого друга, пластичного хірурга...

Я ще трохи посунувся вперед.

— ...і попросив його мене підписувати. Як бачиш, — сказав я, показуючи на своє обличчя та дурнувато всміхаючись, — йому це капець як вдалося.

Дві наступні події сталися дуже швидко.

Перша — вона розсміялася.

Друга — вона враз збісилася ще більше через те, що розсміялася.

Ідеально.

Чи варто й казати, що я ще сильніше надумав змусити її знову розсміятися.

Багатьом це важко зрозуміти, але мені дуже подобається працювати з нахабними підлітками. Люблю їхню дивну поведінку, анархістські погляди й уміння перетворити навіть найзрозуміліші питання на таку баламуть, як у Новому Орлеані після урагану. Понад усе я люблю брутальних, спантеличених і складних дітей.

У підлітках фантастично те, що вони здебільшого ще не освоїли дорослу навичку посилати когось на три букви тисячею різноманітних непрямих способів. Вони просто розтуляють рота і кажуть «та пішов ти», що економить час і сили на вгадування.

Іще один позитив роботи з підлітками в тому, що я можу лаятися досхочу, а це весело. Я люблю і завжди любив сипати матюками, а тепер мені за це ще й платять. Навіть найупертіших і найрішучіших малих можна перемогти досконало відточеними «до сраки те» і «до сраки се». Я не зміг би працювати в корпоративному світі, де до сраки треба вміти посилати вишукано. Бо я люблю робити це старим добрим способом: так, щоб усім було зрозуміло.

Може, якраз оце задоволення від спілкування зі складними, грубими та брутальними дітьми зробило мене трохи спеціалістом у цій сфері. Я вже багато років працюю з підлітками з найдальшого кінця шкали. Правду кажучи, ця радість трохи дивна. З деякими дітьми (і їхніми рідними) ви познайомитеся на сторінках цієї книжки, але будуть на них і цілком нормальні малі: від озброєних підлітків-грабіжників до нервових відмінників. Поговоримо про лінивих дітей, злих дітей, грубих дітей, страшних дітей, сумних дітей і просто поганих дітей. Вони всі тут є.

Спілкування з підлітками можна звести до застосування кількох базових принципів. На їхньому боці — молодість і енергія. На нашому — вік і досвід. У цій книжці я запропоную вам усе, що я дізнався за роки роботи з такими дітьми, як оця панночка.

Та передусім я покажу вам, що ця гра значно простіша, ніж ми собі наумудрували в сучасні часи одержимості дітьми та самооцінкою.

Однак попереджаю: ця книжка *не про те*, як стати ідеальною матір'ю чи батьком, бо ідеальні батьки — ще той геморой. Ідеальні батьки змушують нормальних батьків почуватися погано. Ідеальні батьки це як ті ваші однокласниці й однокласники, у яких завжди була чистенька парта, гладенька шкіра й перші місця на олімпіадах. Вони можуть бути успішними, але з ними ніхто не хоче тусуватися.

Ідеальні батьки, крім того, абсолютні брехуни (бо ідеальних батьків не існує), а їхні діти часто виростають серійними вбивцями, бюрократами або тими й іншими.

Тому ця книжка про те, як бути просто нормальними батьками, бо дитині не потрібно більше, ніж нормальна мама та нормальний тато. Усе, що краще за нормальне, бісить.

До речі, про бісить: скажу ще два слова про реаліті-шоу. Останнім часом вони множаться, як гнійні виразки на тілі чумного. Не спішіть звинувачувати телеканали — вони плодять це тому, що ми дивимося. Ці шоу — наш удар по самих собі. Я порушив це питання, щоб показати важливість стратегії. Якщо хочете бути людиною, яка дійшла до кінця і виграла мільйон доларів, мусяте мати стратегію.

Перехитрити, переграти, перетривати.

Далі в тексті я покажу вам, що можливо зробити все це одночасно. І приз не гроші, а ваш здоровий глузд.

Вийти з великої пригоди виховання дітей з неущожденою психікою — це гідна ціль. Тішить, що вона ще й цілком досяжна. Що ще тішить — ви більше насолоджуватиметеся часом із родиною, якщо не поїдете дахом.

Тож перш ніж ваші підлітки зведуть вас із розуму, перш ніж вони почнуть розгинати ваші пальці, якими ви вчепилися за край скелі здорового глузду... почитайте цю книжку.

ЗАУВАГА

Особисті дані людей і родин, про яких тут ідеться, змінено, щоб їх неможливо було ідентифікувати. Навіть сам Шерлок Голмс не зможе визначити героїв цих розповідей.

Однак Сміливий Миш міг би, напевне, розшукати ці сім'ї, але він — лише персонаж мультика, тому ніхто йому не йнятиме віри. Моя порада: якщо Сміливий Миш заявиться до вашого дому та почне ставити особисті запитання, насипте йому трохи щурячої отрути.

Ще нікого не посадили за вбивство персонажа мультика.

Грабіжники банку і рибка

Поведінка підлітків чимось схожа на пограбування банку. У когось дитинство відходить повільно та чемно: пише свої делікатні вимоги на складеному папірці та майже безшумно передає їх у руки касиру. В інших — ніби вантажівка пробиває стіну, видирає всі плюшеві ознаки дитинства і лишає по собі задимлені руїни та заяви на страхове відшкодування.

А в декого це відбувається дуже професійно, бо всі розуміють, що інша сторона просто виконує свою роботу. Батьки мусять виховувати, а підлітки — бунтувати, як банківські грабіжники мусять грабувати, а копи — ловити їх. Тоді немає обурення, тяжких емоцій чи невдоволення. Іноді, буває, виють сирени, сторони перестрілюються, копи відгороджують місце злочину. У таких ситуаціях зрозуміло, що полонених не беруть, у живих не залишають. Усе, що ви можете, — це опустити голову та молитися, щоб вибратися звідси живими.

Ця книжка про те, як вибратися живими.

Правду кажучи, писати її було значно важче, ніж книжку «Перш ніж ваша дитина зведе вас із розуму». Переважно через те, що батьки малих дітей зазвичай мають однакові запити: щоб Івасик поїв овочів, покакав у горщик, слухався дорослих і вчасно засинав. Батьки і матері, яким це все вдається, будуть більш-менш щасливі.

А от з підлітками важче, бо батьківські проблеми з ними — *нереально* різноманітні.

Я почав цю книжку зі складання списку проблем, які бачив у різних сім'ях. Це був довгий перелік. Я подумав, що буде простіше запитати самих батьків, тож зробив сторінку на своєму сайті з проханням присилати мені на електронну пошту теми, які варто висвітлити в такій книжці.

Мені прийшла купа листів. Я швидко зрозумів, що *дуже багато* людей не розуміють, що відбувається з їхніми дітьми.

А ще я зрозумів, що перед батьками та матерями постає *надзвичайно багато* проблем: від банальної грубості 13-річних хлопчаків до вагітних 15-річок з нарко- та алкозалежністю та 14-річок, які постановили собі довести до сказу кожну живу істоту на планеті. За якийсь час список став до всирачки довгим. Єдиний спосіб охопити все це в одній книжці — написати фоліант, як у Толкіна, але я не хотів цього робити, хоча назва «Володар гівнюків» звучить привабливо. Проблеми назбирувалися швидше, ніж я встигав записувати, зокрема тому, що підлітки мають суперздібність створювати унікальні халепи своїм батькам і матерям.

Не звинувачуйте їх: це їхня робота.

Мене спантеличило, що після багатьох років праці з дітьми та їхніми проблемами я не міг намацати спосіб написати про це. Я знав, *що* хочу сказати, але чомусь мені не вдавалося придумати, *як* зробити це з користю для батьків.

Тож я взявся до блокнота, бо ж на роздуми потрібен час.

Намалював кілька кривульок.

Випив кави.

Подивився телевізор, випив ще одну каву та ще трохи помалював.

Перевірив пошту.

Зайшов у ютуб і передивився всі відео Едді Іззарда, Біллі Конноллі та Flight of the Concorde, які зміг знайти. Смішно, але безрезультатно.

Задумався, чи не покосити газон, але вирішив проти того, знову перевіряв пошту і випив ще трохи кави.

І думав, думав, думав.

Нарешті зрозумів: проблема в тому, що я намагаюся дати голондним рибу, а не навчити їх рибалити. Навіть якби я не спав

ночами та працював цілими днями, мені забракло б часу описати проблеми найрізноманітніших форм і смаків, які виникають між батьками та їхніми підлітками.

Кожна ситуація — нова. Ніхто ще не виховував ваших дітей; ба навіть ви, які виховували своїх дітей, ще не стикалися з проблемами, які вони підсунуть вам сьогодні. Вам не треба знати, як впоратися з тим, що вже сталося: вам потрібно дізнатися, що робити з абсолютно непередбачуваними подіями, які чекають за рогом.

Саме тому ця книжка — не риба, бо риба — це разова акція. Риба у прямому та переносному значенні дуже швидко псується. Зробили рибний пиріг — і все, варіантів більше немає. Наступного разу, коли зголоднієте, на полиці буде безнадійно порожньо. Я знав, що мушу написати щось, що допоможе батькам і матерям, коли вони постануть перед проблемами, які ні мені, ні їм і не снилися.

Саме тоді я вирішив: не даватиму рибу; краще розкажу людям усе, що знаю про ловлю найрізноманітніших видів у всіх можливих водах.

Після цього *бухання у воду* — а точніше, *плюскання* — я подумав ще трохи про те, що ж я роблю, коли працюю із сім'єю. Я ж не маю на полиці енциклопедії психологічних розв'язків усіх ситуацій на світі. І не можу вислизнути з кабінету, щоб підчитати, що робити із 16-річним хлопцем, який хоче кинути школу та стати професійним музикантом, хоча не вміє грати на гітарі, а замість хоча б узятися до неї, смалить коноплі та рубиться у відеоігри.

Я не можу розгорнути алфавітний покажчик та прочитати, що робити, коли 14-річна дівчина вирішує, що найкращий спосіб здобути особисту свободу — завагітніти від незнайомця, якого можна знайти, якщо висковзнати крізь вікно о другій ночі та валандатися вулицями міста. Адже якщо в неї буде дитина, то вона заживе своїм життям і дорослі будуть *змушені* дати їй спокій. Я не жартую: я зустрів більше дівчат, ніж ви можете уявити, які склали собі саме такий план.

Щоразу, коли до мене приходить нова сім'я, я стикаюся з унікальною ситуацією. Звісно, можна відстежити певні тенденції, але їхніх варіацій більше, ніж зірок у небі.

І ніхто не має енциклопедії розв'язків.

Тому натомість я намагаюся зрозуміти ситуацію за допомогою перевірених і надійних залізобетонних структур, які тримаю в голові (вони мусять бути залізобетонними, щоб витримати нападки підліткової ірраціональності), а тоді застосовую кілька базових принципів для пошуку практичного й простого плану.

Якщо він не працює, я повторюю процес і придумую новий план.

Хай би із чим я стикався, хай би якою складною була проблема, на перший погляд, хай би якою безнадійною видавалася ситуація, я завжди роблю те саме: залізобетонні структури, базові принципи та прості плани.

Тож я подумав так: найкраще, що я можу зробити, — це поділитися з вами ними всіма, щоб і ви могли їх застосовувати. Тож вас не здивує, що ця книжка розділена на п'ять частин:

I. Залізобетонні структури

Це — ази, які потрібно знати, щоб розуміти поведінку підлітків і мотиви їхніх дивацьких учинків.

II. Базові принципи

Десять базових принципів, які допоможуть успішно пережити підлітковий вік ваших дітей.

III. Прості плани

Дуже простий процес у три кроки, який підкаже, що робити наступного разу, коли ви гадки не матимете, що робити.

IV. Зводимо все до купи

Приклади із життя: як батьки застосовують стратегії та принципи, про які я говорю, щоб повернути собі контроль над ситуацією.

V. Кінець світу

Із чумою, вампірами та лютою битвою. Більше про це — потім.

Як я пересвідчився, коли йдеться про підлітків, їхні проблеми не впливають по черзі з-за горизонту, а вивалюються сплутаним клубком і тягнуть одна одну. Якщо батьки розповідають, що є проблема з наркотиками, то неминуче з'ясується, що труднощів там ціла копиця. Ви самі це побачите в передостанньому розділі книжки, «Зводимо все до купи». Проблеми нечасто обмежуються *тільки* наркотиками, сексом чи школою — там ціле кубло найрізноманітнішого добра.

Саме тому ця книжка про те, що *робити*, коли ви не знаєте, що робити. Не існує готових рішень для кожного та кожної з нас, але якби мені довелося сісти з вашою сім'єю до розмови, я використав би ті самі ази, принципи та прості плани, щоб придумати, як вам допомогти. Байдуже, про що йдеться: син смалить траву, краде авто або те й інше; донька грубіянить, чекає дитину чи все разом — стратегії, про які ми поговоримо, допоможуть вам зрозуміти, що відбувається з дітьми і чим можете допомогти ви.

Тобто ця книжка насамперед про те, що *робити*.

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗАЛІЗОБЕТОННІ СТРУКТУРИ

Усі хороші генерали знають, що для перемоги на полі бою треба зайняти командну висоту: щоб бачити, що відбувається, і приймати правильні рішення.

Процес виховання підлітків дуже схожий. Вам треба бачити всю картину, навіть якщо ви потрапили під обстріл. *Особливо* якщо потрапили під обстріл.

На полі бою виховання дітей у командній висоті важливо не те, де ви *станете*, а як ви до всього цього *ставитиметеся*.

Як я пересвідчився, ставлення батьків до процесу виховання визначає все. Тому в цьому розділі я дам важливу інформацію — залізобетонні структури для розуміння того, що відбувається з вашими дітьми й чому вони чинять так, як чинять.

А коли ви збагнете їхні мотиви, ситуація загалом проясниться. Якщо точніше, ви зрозумієте, чому деякі їхні вчинки безглузді та чому це нормально.

Правду кажучи, у підлітків вавка в голові. Звучить жорстоко, я знаю, але це тому, що правда іноді коле очі. Вони можуть чимось нагадувати нормальних людей, але це не означає, що вони ними є.

Бо вони не є.

Тож якщо розібратися з усіма тими дивними штуками, які відбуваються в їхніх тілах і мізках, ця вся історія відчутно спроститься.

Структура перша

Урок ампутації

Кілька років тому я повернувся додому, вигулявши собаку, і з'ясував, що мій молодший син, тоді ще малюк, розпався на дві частини. Більша частина трималася навдивовижу спокійно, а от менша — у вигляді кінчика лівого підмізинного пальця — лежала на маленькій закривавленій серветці. Малий хвацько запхав пальчик між одвірком і дверима, а старший син їх зачинив. Про решту подбала фізика.

Собака втішився, бо міг злизати величеньку калюжу крові на підлозі. Моя теща — в усьому іншому чудова жінка, але, на жаль, остання людина, яку хочеться мати поруч, коли хтось щось собі відтяв, — зелена лежала на дивані. Дружина тримала нашого малюка, чия ручка була обмотана закривавленими бинтами, а його нажаханий брат нарізав кола по хаті. Він, благословенний надмірною совістю, переживав, що вбив свого молодшого братика. Мій тесть, який недавно вийшов на пенсію після років роботи анестезіологом, тримав ситуацію, так би мовити, у руках. Хороша новина для нього полягала в тому, що завдяки цьому випадку він зможе побачитися зі своїми колегами в лікарні, тож не все так погано.

Я коротко втішив кожного з присутніх, виволік щасливого пса з червоною мордою надвір, а тоді погнав у лікарню. З приймального покою нас провели в маленьку білу кімнату, де обізнані люди зняли пов'язку й оглянули понівечений пальчик.

— Тут досить чисто, — сказала педіатриня. — Упевнена, його можна пришити.

Чудово.

І тут вона обертається до мене:

— Покажіть, будь ласка, решту пальця.

Я спохмурнів.

— Решту пальця?

— Ну так, той шматочок, що відрізало дверима.

От хрінь.

— Я... е-е-е... я викинув його в смітник, — відповів я, збагнувши, що звання «Батько року» безповоротно вислизає з моїх рук.

Лікарка глянула на мене, як на придурка, що цілком справедливо.

— А можете привезти? — урешті спитала вона.

Я відповів, що можу, і погнав додому.

Я їхав, мов маніяк, і думав, що в разі чого все зможу пояснити копам, і вони мене супроводять. Мене не зупинили.

Удома все виявилось заплутанішим, ніж я думав. У нашому смітнику, що цікаво, валялася купа штучок, які нагадували кінчик пальця малюка. Я звузив коло підозрюваних до двох шматочків і знову знявся в дорогу.

Коли я мчав назад у лікарню, мені спало на думку, що це вперше ми вийшли надвір із сином і залишили частинку його вдома.

Я різко загальмував під дверима лікарні й побіг коридором, мов персонаж із серіалу «Швидка допомога». Затамувавши дихання, віддав обидва шматки медсестрі. Вона сказала, що один з них — палець, а інший схожий на апельсин. Я задумався на хвилю, чи не пришити синові апельсин, але вирішив, що це непрактично з низки міркувань.

За якихось пів години ми йшли коридором, а нашого малюка везли на зшивання. Ми були перелякані, засмучені та стримовані за палець нашого крихітки. Часткова ампутація видавалася нам тоді найгіршою штукою у світі.

І тут в іншому кінці коридору з'явилася жінка, яка попереду себе котила візок. У ньому сиділа дівчинка років одинадцяти чи дванадцяти, загорнута в покривало з рожевими ведмедиками. Вона була бліда, худа та лиса. Збоку візка стирчав пакет для хімієтерапії, від якого під покривало ішла трубка з прозорою рідиною.

Крокуючи коридором, мати говорила з донькою, і за її жартівливими інтонаціями чітко вчувався абсолютно серйозний страх.

Коли ми розминалися, вона глянула на нашого малого, його скривавлений обрубок і співчутливо усміхнулася, як це роблять матері. Але в її очах було порожньо.

Вони пішли далі та зникли з очей.

Не знаю, що було з тією дівчинкою і як закінчилася та історія.

Але знаю, що після цієї короткої зустрічі ми з дружиною глянули одне на одного приблизно так: *ану бігом зібралися, засранці, і припинили нюняти*. Тієї миті часткова ампутація солоденького пальчика видалася нам найменш страшною штукою у світі. Тієї миті ми щиро відчували себе найбільшми щасливцями серед усіх батьків і матерів світу.

Бо тієї миті ми ними й були.

Проблеми *не* відносні. Одні *значно* більші за інші. Бачити, як твоя дитина пухне від голоду в таборі для біженців у Дарфурі це, на мою скромну думку, відчутно гірше, ніж коли донька вагітність в чотирнадцять. Сидіти в педіатричній онкології в очікуванні спеціаліста з лейкемії — це у трильйон разів гірше, ніж чекати під кабінетом ювенального судді адвоката свого сина.

Проблеми нітрохи, зовсім *не* відносні. Щойно ми це забуваємо, як скочуємося в жалість до самих себе, а коли застрягаєш у цьому болоті, то звідти дуже важко вибратися. Я за будь-яких обставин вибрав би суд, а не приймальню онколога.

Я не кажу, що відсутні ситуації, коли цілком справедливо переживати глибокий відчай чи паралітичний страх — бо переконалий, що вони завжди йдуть у комплекті, — але *кажу*, що допоки всі живі, надія є. Якщо всі дихають, виходи знайдуться.

Я кажу лише, що на ситуацію варто дивитися ширше, бо завжди може бути гірше. Замість цієї книжки ви могли б читати про дитячу лейкемію. Хтось десь зараз це і *робить*.

Мабуть, це не дуже затишна думка — узагалі незатишна, — але це правда. Тож перша структура — можливо, найважливіша — виражається такою простою рівністю:

Є дихання = є надія